

A FOTÓ NEM KRITIKA

BESZÉLGETÉS KORNIS PÉTERREL

— *Bele tudja fényképezni a véleményét a képbe?*

— Persze. Hogy szimpatikus-e az illető vagy sem? Persze. Van erre egy nagy történelmi példa: a Kruppról készült Arnold Newman-kép, amelyen rajta van, hogy ez az a pasas, aki oda-láncolta az embereket a gépekhez.

— *Mennyire manipulálható a fotó?*

— Mint az írás. Fel kell már hagyni azzal az illúzióval, hogy a fotó objektív. Már csak azért is, mert a kémiai folyamatokon nyugvó fotografálást pillanatokon belül fel fogja váltani az elektronikus fotografálás. Akkor már minden korrigálható, vágható, színhelytesíthető, a képpel gyakorlatilag bármit meg lehet tenni.

— *Maga fotóriporter. Van-e szakma ezen belül? Riportfotós, színházi fotós... vagy „csak” fotós?*

— Persze, hogy van. Annak ellenére, hogy ma a fotográfia olyan színvonalon áll, hogy alapfokú művelésére egy fókát is be lehetne idomítani.

— *Mert a gépek olyan jók?*

— Igen. A gép éppenszak hogy nem komponál. De az igazi fotográfiában a technikának már csak alapfokú szerepe van. Tudnom kell, mit akarok látni a képen. Most például le kell fényképeznem egy üzletembert; világos, hogy a képről egy sikerembernek kell rám néznie, hisz erről kell szólnia a képnek. Ezt meg kell csinálni. Ehhez

nem elég, ha valaki csak ül a székekben. A fényképezés gondolkodásmód kérdése.

— *Mindig is fotós akart lenni?*

— Egy frászt. Jogásznak készültem, aztán '56-ban kirúgtak az egyetemről. Egy ideig fizikai munkás voltam — még fényképezőgép sem volt a kezemben. Aztán, ahogy a régi vicc mondja, egyszerűen kispekuláltam. Szakmát kellett tanulni. Elmentem a fényképész-szövetkezethez, felvettek az éjszakai szarításra, három hónapra. Közben kölcsöngéppel néha már dolgoztam. Először külsőként sportot fényképeztem a Képes Sportnak, és kísértem a Fényszöv riportereit, vittem a lámpát, az állványt. Aztán kaptam kisebb munkákat, esküvőt, óvodát, közgyűlést — igyekeztem rutint szerezni. 1958-ban valaki megbetegedett, s nekem kellett kimennem az Operába, a balettintézet vizsgaelőadására. Ez fordulópontnak bizonyult. Fogalmam sem volt róla, hogy a balettet eszik vagy isszák, az első nap semmit nem tudtam csinálni. Segítettek — és olyan képeket csináltam, hogy a Fényszöv kirakatot rendezett belőle. Aztán újra jelentkeztem, hogy készítsek velük egy könyvet a balettről. Hat hétig tanultam, hogy mi a tánc. Ilyen értelemben a fényképezés szakma; tudom, mik a pózok, a mozgások, tudom, mi hogy torzul a képen, mi

Fényes szelek

hogy mutat. Ami engem illet, hiába gyors ma az élet, a felkészülésre mindig szakítok időt. Most is, mielőtt Szibériába utaztam, hetekig könyveket olvastam; nézze meg, bármivel foglalkoztam, annak a szakirodalma ott van a polcokon.

— *A balett után a Huszonötödik Színház jött?*

— Nem azonnal. A balettintézet után Pécsre mentem, a baletthez. Ma gyakran elfelejtik, hogy a Pécsi Balett-tal tört be először egy régi színházépületbe valami modern, korszerű. Négy évet töltöttem velük, én voltam a fotósuk. Az állásom közben a Fényszövhez kötött, aztán a Nők Lapjához, egészen mostanáig. Pécssett egy ideig remekül éreztem magam, mert fontos voltam nekik, miként ők is fontosak voltak nekem. Később ez megváltozott, de szerencsémre talákoztam Novák Ferencsel, akinek szakmai értelemben a fél életemet köszönhetem. Hívott, hogy fényképezem a Bihari Táncegyüttest. Mondtam neki, hogy én ehhez nem értek, ez viszont őt nem érdekelte; úgyhogy hetekig ismét tanultam, rajzoltam, s rájöttem, hogy a néptánc egészen más, mint a balett. De megtanultam. Odacsapódtam hozzájuk, mert mindig ott szerettem lenni, ahol engem szeretnek; attól tudok „hajtani”. A következő fejezet Erdély volt, Novák Feri erdélyi és néprajzos; én is erdélyi vagyok, elmentünk együtt Székre. Amikor az első anyagot hazahoztam, azt hitték, az Állami Népi Együttest fotóztam; senki nem hitte, hogy ez még létezik a való-

M-A-D-Á-C-H

ságban is. Akkor keményen nekiálltam és csináltam, hogy megmaradjon, ami még van, mert erre semmi nem alkalmasabb, mint a fotó. Ebből lett két kötet: az *Elindultam világ útján..* és a *Múlt idő*.

— Van egy másik albuma, a *Vendégmunkás*. Beleillik az akkoriban — meg még ma is — divatos trendbe, a szociofotóba. De ebben is érződik, hogy addig dolgozott a riportalányával, míg ismét „belül került a körön”, érdekelt lett a „vendégmunkás” életében.

— Igen, ez mindig így alakul, nyilván az én természetem ilyen, másként nem tudok dolgozni.

Ezt a *Vendégmunkás*-albumot évekig csináltam; eleinte nagyon modern akartam lenni, objektív, távolságtartó, minden; aztán három év után pokoli válságba kerültem, néztem az elkészült anyagot, és úgy láttam, hogy nem jön ki belőle semmi. Teljesen összeomlottam, de fényképeztem tovább: egyszercsak világos lett a könyv szerkezete, és az is, hogy az ingázók közül az egyikről akarok valamit mondani. Nagyon szoros, közeli viszonyba kerültünk, s végül létrejött a könyv. Lefényképeztem úgy, ahogy mások látják őt, és úgy is, amilyenek én ebben a kapcsolatban megismertem. Próbaképpen elküldtem belőle egy anyagot a *World Press*-nek, és nyertem. Minden ilyen munka sok-sok évbe és rengeteg kitartásba kerül. Rengeteg vonatra fel kellett

szállni ahhoz, hogy én azt az egy embert megtaláljam. Nem tudom, hányszor lesz még ennyi évem.

— *Térjünk vissza Erdélyhez.*

— Tizenöt éves munka volt. Mikor vége lett, felkértek, hogy egy nagyon rangos külföldi eszéskötetbe írjak róla. És akkor végig gondoltam. Népszokások, ünnepek, események, lakodalmom, temetés, születés, halál, szüret, húsvét — ezt én mind láttam ott számtalanszor, le is fényképeztem. Megtanultam, megláttam mögöttem az embereket, a viszonyokat, a közösséget — lefényképeztem azt is. És akkor rájöttem, hogy kész, befejeztem. Vége. Hiába megyek el még hatvan lakodalomba, már nem tudok mást mondani róla, mint amit eddig elmondtam. A többi munkámmal is így volt ez, s talán az sem véletlen, hogy legtöbbször elmúló, letűnő világokat fényképeztem. Indiánokat, erdélyi kultúrát, ingázókat, Szibériát.

— *Beszélgünk a színházról. Gondolom, a Huszonötödikről.*

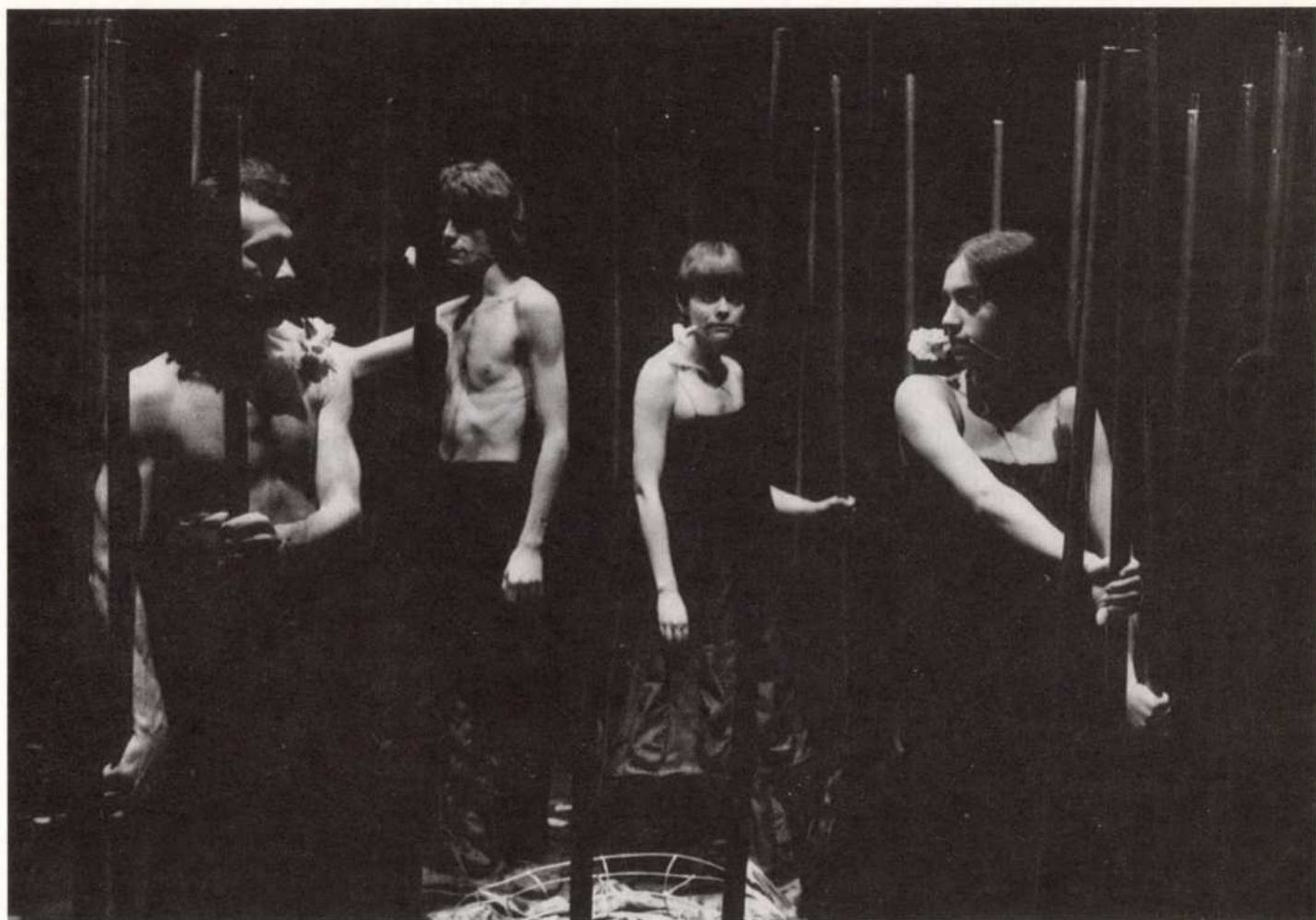
— Mielőtt erről beszélnék, mondanék valamit általában. A színházi fotó, az más. Abban is benne vagyok, de az nem rólam szól. A színházi fotózásban alázatosnak kell lenni; mindent beleadni, persze, de nem tolakodni.

— *Milyen kép készüljön egy rossz vagy unalmas előadásról?*

— Értem, mi van a kérdése mögött. Ne számítson arra, hogy egy előadás unalmasságát a kritika helyett a fotó fogja leleplezni. A fotó legyen mindig izgalmas, érdekes. A fotó nem kritika. Aki egy unalmas előadásról unalmas képet csinál, az egy jó előadásról is unalmas képet fog csinálni.

— *Erre a Huszonötödik Színháznál jött rá?*

— Én a Huszonötödik Színházban nem a színházhoz, hanem a közösséghez kötődtem. Eleinte legalábbis; később már úgysem lehetett vagy kellett szétválasztani a kettőt. A színház ötlete talán a Vasas Művészegyüttes vezető koreográfusának, Szigeti Károlynak egy előadása után merült fel. Egy Lorca-darab volt ez, a *Don Cristobal* a Vígszínházban. Azután — de hadd tegyek itt egy kis kitérőt. Akkoriban a néptánc kifejezetten városi s kifejezetten progresszív mozgalm volt, progresszív művészekkel, Szigetitől Györgyfalvy Katiig, Novák Feriig. Nagyon jó lenne ezt legalább ma, utólag tudomásul venni. Szigeti és Györgyfalvy még a néptáncban belül is az avantgárdot képviselte — ha lehet ilyet mondani. Komoly értelmiségi ügy volt ez; Novák Feri és Szigeti produkcióit nézte például Csoóri, Eörsi, Gyurkó, Jancsó. Azután jött egy újabb Lorca-produkció, a *Vérnász*; ebben Berek Kati és Iglódi Pista is részt vett. Ekkor már közéjük tartoztam, edzőtáboroztam velük, „belebeszéltem” a dolgukba, a premier után engem is feldobáltak a levegőbe.

— Ebben a bizonyos tanulmányban maga többek közt azt írja, hogy a feladatok választották ki magát. A Huszonötödik esetében is így volt?

— Nem tudom. Álmodozással kezdődött. Berék Kati, Szigeti Karcsi, Györgyfalvai, Gyurkó... Lázból, óriási hitből, az együttjátszás örömeiből született meg a Huszonötödik Színház, ahol Gyurkó László lett az igazgató, Szigeti a főrendező. Elsőként a Gyászt mutattuk be, s amikor a színházterem elkészült, akkor jött a *Fényes szelek*. Mindkettő siker volt. Nagyjából a *Fényes szelekkel* egy időben összeállt a színház alaptársulata, amelyhez később még sokan odacsapódtak: például Keserű Ilona, Vidovszky, Selmeczi György. És jött játszani Iglódi, Törőcsik, Garas.

— A Huszonötödik Színház életét belülről élte végig, de azért le is fényképezte.

— Persze. És azt is tudtam, hogy emellett nekem meg kell csinálnom a magam könyveit, a magam munkáját, mert a Huszonötödik képei nem rólam szólnak, hanem róluk. Ezekhez erőt, inspirációt kaptam tőlük. Ilyesmi ma már szinte elképzelhetetlen: a beszélgetések, a mély kap-

Kőműves Kelemenné

csoolatok, az egymásban való feltétlen bizalom. Olyan emberek között volt ez mind meg akkor, akik — ha még élnek — má tán szóba se állnak egymással. Életem nagy szerencséjének tartom, hogy nekem ezek a kapcsolatok, barátságok, ügyek még megadattak. Élni tudtam velük, és fényképeztem őket. Nem csináltam én semmi trükköt meg kunsztstíliát, valami mégis létrejött.

— Például magának egy nemzetközi méretekben is rangos karrier.

— Az is, igen. Felkérések külföldről, World Press, zsűriek, versenyek, bizottságok. De a munka mindig az maradt, hogy fényképeztem.

— A Huszonötödik Színház története — furcsa történet. Amikor vége lett, s ahogyan vége lett — elnyelte egy nagy, profi intézmény —, mintegy „felnőtt” visszafelé.

— Igen. De ennek a felnövésnek megvolt az alapja. Gondolja végig, miknek és kiknek adott otthont a Huszonötödik! Játszotta, ugye, a maga

darabjait, amelyek többnyire különbségek voltak, ezenkívül otthont adott Sebőéknek, a József Attila-műsornak, Sándor Györgynek, Cseh Tamás Bereményi-dalainak. Valamint remek közönsége volt, rengeteg fiatal ember, diák.

— És ha nem jön a Népszínház, mint új intézmény...

— Akkor is vége. Egy ilyen kicsi színház nem maradhat meg sokáig. Betöltötte a hivatását. Nem lehet a végtelenségig felfelé ívelni... A végén már érződött, hogy ez a formáció felülte azokat a hittartalékait, amelyekből táplálkozott. Kezdet elfáradni. Erősödtek a problémák, ezt éreztem én is, noha az előadásokon ez még nem feltétlenül látszott. Gondoljon a *Cserepes Margit házasságára*, ez az utolsó előtti évben született, aztán átkerült a Várszínházba... Tehát a Huszonötödik Színház még az utolsó években is tudott hozni valamit, de már tudtuk, hogy ez nem az, ami volt. A problémák elől a színház vezetői megpróbáltak előre menekülni. Nem sikerült.

— Hogyan vált meg tőlük?

— Egy évig még velük voltam a Népszínháznál, s aztán azt mondtam, köszönöm.

Lear király

- Ez azt is jelentette, hogy a színházból is elég volt?
- Nem szoktam ilyen kategorikusan dönten.
- És utána várta itthon a következő csapatot?
- Már nincsenek csapatok...
- Készülni kezdett újabb magányos munkákra?
- Igen.
- Rendre olyan témákba vág bele, amelyek a fényképezésen kívül komoly fizikai erőnlétet is kívánnak.
- Ez így nem tudatos, de szeretem, hogy így van. Pedig sokszor nagyon nehéz. Vezetni kell

- hóban, jégben, sokat, éjjel; izzadni az őserdőben, cipelni a gépet, gyalogolni a sárban. Ehhez kell erőnlét is.
- Két vonal látszik élesen és párhuzamosan a maga pályáján. Az egyik vonalon a közösségek — balett, Erdély, néptánc, Huszonötödik Színház —, a másikon az indiánok, a jemeni utazás, az ecuadori dzsungel, Szibéria, illetve a Vendégmunkás. Aztán az egyik szál, az első mintha lassan elfogyna.
- A két vonal abban azért közös, hogy a gép mögött az ember mindig magányos. Ami pedig ezt a második vonalat illeti, nekem sokáig szerencsém volt a közösségekkel. Aztán megváltozott a kor, meg nyilván én is. Ma fogynak a közösségek, fogynak az ügyek, az emberek haj-

szoltabbak. Néha egyébként úgy érzem — most éppen nem —, hogy a fotós pályája is olyan, mint a balett-táncosé: egy idő után abba kellene hagyni. Nézze meg, a generációmban azon kevesek közé tartozom, akik szeretik és művelik a kockázatos fotoriportázst. Én, ha kell, mászom a tundrában, harmincöt kilós felszereléssel.

— Pályája, ismertsége alapján biztos lehetne régen főszerkesztő. Miért nem szerkeszt egy fotóslapot?

— Mert sose voltak pozíciós ambícióim. A nemzetközi katalógusokban, könyvekben az szerepel: Peter Korniss, photojournalist. Nekem ez elég is, tetszik is.

— Hogyan kapja a külföldi megrendeléseit?

— Nem mindig ugyanúgy. Ha én kezdeményezek, akkor szükséges, hogy az ember írjon egy szinopszist, ha azt elfogadják, akkor megkapja a megbízást, s ez azt jelenti, hogy fedezik a munka költségeit. Ehhez persze hatalmas előzetes kutatómunkára van szükség, hisz én nemcsak a fotós vagyok, hanem bizonyos értelemben az újságíró is: tudnom kell, mi történik, mikor történik és mi a jelentősége. A Geo Magazinnak tavaly készítettem egy „sztorit” a történelmi Moldváról. Ennek része volt, amikor áttörték a szovjet—román határt. Az esemény időpontját persze nem röptették világgá a hírügynökségek; nekem kellett előre feltérképezni mindent, kiépitni a megfelelő kapcsolatokat, beadni szinopszisban — persze angolul —, megcsinálni az anyagot, s amikor ez nekik nagyon tetszett, megkérdezték tőlem, kivel írassák meg a szöveget. Ez volt egyébként a harmadik Geo-sztorim. Ennek a kérdésnek persze van egy másik oldala is: újra és újra bizonyítani kell. Ha egyszer „leégek”, elterjed. A nemzetközi sikerre nincs „bérl”. És nincsenek kiváltságok sem: kell tudni jó képet készíteni a protokolleseményről és az ingázóról is.

— Maga ismert szerte a világon. Egyik albumot csinálja a másik után, ha itthon nem, hát külföldön. Tagja mindenféle nemzetközi bizottságnak, zsűrinek. Miért vállalta, hogy képszerkesztője lesz lapunknak?

— Mert engem itt szeretnek, s mert én is szeretem ezt a csapatot.

— Kevés képet készít a lapba.

— Mert nem akarom mások elől elfényképezni a helyet. És mert vannak jó színházi fotósok. Szeretem, ha egy lap arculatát kevesebb fotós, de határozottabban adja meg. Ezért örülök például, hogy nálunk „alapember” lett Koncz Zsuzsa. De ha néha mégis fotózom, boldogan csinálom; akkor elmegyek több próbára, megismerem a darabot és a rendezőt is, nem csak a színészeket. Ez történt például a Száz év magány esetében.

— Van-e újabb „ügy” a láthatáron?

— Van. De: babonás vagyok.